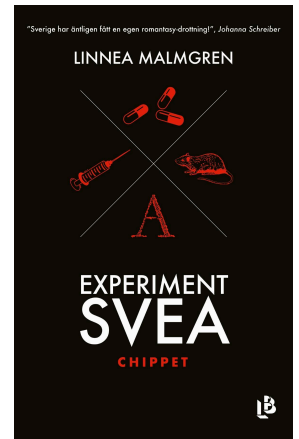

EXPERIMENT SVEA | CHIPPET

LÄRARHANDLEDNING

FÖR LÄRARE TILL ELEVER I ÅRSKURS 7-9 OCH GYMNASIET
Av: Linnea Malmgren, linnea.malmgren87@gmail.com

INLEDNING

Vad roligt att du och dina elever ska läsa och arbeta med *Experiment Svea – chippet* av Linnea Malmgren! Jag hoppas att denna lärarhandledning kan ge dig stöd när du planerar din undervisning.

Lycka till!

OM FÖRFATTAREN

Linnea Malmgren arbetar som läkare på Skånes universitetssjukhus och som forskare vid Lunds universitet där hon också undervisar på läkarprogrammet. Hon är född och uppvuxen i Lund.

Linnea har tidigare gett ut boken *Alicias val* (2019) tillsammans med sin syster Frida Malmgren. *Experiment Svea – chippet* är hennes första bok som riktar sig till unga läsare. Del två i *Experiment Svea*-serien släpps 2025.

INNEHÅLL

Sida 1. en kort *presentation av författaren*.

Sida 3. en *sammanfattning* av boken

Sida 4. förslag på hur boken kan användas i undervisningen med grund i *Lgr22* och *Gy11*.

Sida 5. förslag på uppgifter *före läsning*.

Sida 6-9. förslag på uppgifter *under läsning*.

Sida 10. förslag på uppgifter *efter läsning*.

SAMMANFATTNING AV BOKEN

Året är 2100 och Sverige finns inte mer. Vårt demokratiska land har ersatts av Svea – en totalitär stat vars enda syfte är att massproducera medicinsk data till den som betalar bäst. Vem som helst kan utsättas för nästan vad som helst – allting kan förvandlas till ett experiment – vilken mat du äter, vilka mediciner du får, ja, till och med med vem och vilka som får lov att skaffa barn.

Eftersom alla människor inte har samma förmågor delas medborgarna upp i fyra olika färger. Färgerna avgör vad du får lov att arbeta med, men också vilka experiment du kan utsättas för. Värst är det för dem som förlorat sin färg – de färglösa, som också kallas "råttor" eller "labbråttor". I Svea får varje medborgare på 18-årsdagen ett chip inopererat i kroppen. Detta chip mäter olika kroppsliga data, men har det också ett annat syfte?

Experiment Svea handlar om 17-åringarna – Liv Fogel och Simon Kempe. Liv kommer från utsatta förhållanden och har kämpat som en tokig för att komma in på Karuleum – elitens skola. Simon Kempe däremot har fått allt serverat på silverfat, men han bär på en hemlighet som kan omkullkasta allt.

UNDERVISNING MED STÖD I LGR22 och GY11

Experiment Svea – chippet passar bra att läsa under grundskolans senare år eller gymnasiet. Boken passar bra inom svenskämnen, men kan även användas ämnesöverskridande eftersom boken också berör medicin och vetenskap.

Boken lämpar sig bra som diskussionsunderlag när det gäller demokrati, mänskliga rättigheter, allas lika värde och sexualitet. När det gäller experimenten som beskrivs i boken kan man också med fördel dra historiska paralleller, exempelvis Vipeholmsexperimenten eller de fruktansvärda experiment som utfördes i nazisternas koncentrationsläger.

Demokrati och mänskliga rättigheter:

”Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.” (Lgr22)

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde...” (Lgr22)

”...utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor” (Gy11)

Sexualitet

”Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången/i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer.” (Lgr22, Gy11)

Historiskt perspektiv

”Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en förståelse för samtiden och en beredskap inför framtiden.” (Lgr22, Gy11)

Ovanstående är exempel på områden som täcks väl av *Experiment Svea – chippet*.

FÖRE LÄSNINGEN

KORTSKIVANDE

Låt eleverna reflektera genom att kortskriva (i 3-5 minuter skriva ner sina egna tankar) kring någon eller flera av nedanstående frågor:

Etik

- kan det någon gång vara rätt att utsätta en liten grupp individer för risk för att det ska gagna en större grupp människor?

Integritet kontra allmännytt

- om information om mig kan hjälpa andra, har jag då rätt att hålla den för mig själv? Vilka syften kan information om mig användas till?

Demokrati

- har en demokratisk stat rätt att begränsa medborgares grundlagsstiftande rättigheter vid en katastrof, exempelvis begränsa rätten att demonstrera i en pandemi? Vilka risker ser du med detta förfarande?

Egna erfarenheter

- har jag någon gång stött på något jag upplevt oetiskt/kändes fel i vården? Hur reagerade jag då?

GRUPPREFLEKTION

En alternativ version av denna uppgift kan vara att dela in eleverna i smågrupper om 3-4 personer. Varje grupp får en fråga (flera grupper kommer få samma fråga). Under 5-10 minuter resonerar sig gruppen tillsammans fram till ett svar som de sedan redovisar kort inför resten av klassen.

UNDER LÄSNINGEN

Boken passar att läsas i form av etappläsning. Första kapitlet (etapp 1) läses högt medan eleverna läser resten själva. Förslagsvis delas boken in i 7 etapper enligt nedan.

Etapp 1 – sida 5-20

Dessa sidor läses högt för eleverna. Efter högläsningen får eleverna skriva ner svar på frågorna nedan:

- Vad händer i dessa kapitel? Vad är Liv och Simon med om?
- Varför tror du att Livs föräldrar har armbindlar? Vad kan det signalera?
- Varför tror du att Liv inte vill sluta som sina föräldrar?
- Vad tror du menas med råttor? Hur kan öknamn/jämförelse med skadedjur påverka hur vi ser på en individ?

Etapp 2 – sida 21-67

Dessa sidor läser eleverna själva. Under läsningen får de skriva ner svar på frågorna nedan:

- Har läsningen gått bra? Varför/varför inte?
- Har boken väckt några känslor hos dig?
- Välj ut en händelse som du vill diskutera vidare med dina klasskamrater. Har ni valt samma?

Frågorna ovan kan kompletteras med faktafrågor:

- Vilka färger delas invånarna in i? Vad betyder färgen vit? (sida 23)
- Elisabet märks med bokstaven A. Vad står A för? (sida 35)
- Vad heter "det externa hotet" med ett annat namn? (sida 43)
- Varför låser Antony in sig på toaletten? (sida 50)

Etapp 3 – sida 68-111

Dessa sidor läser eleverna själva. Efter läsningen får eleverna skriva en kort argumenterande text för eller emot något eller några av ämnena som tas upp i denna etapp. Nedan kommer ett antal påstående man kan utgå från:

- Dödsstraff är alltid fel
- Nationalism är något positivt
- Alla har rätt att vara kär i och ha sex vem man vill
- Jag har rätt att ta reda på saker om någon jag älskar även om den personen inte vill

Etapp 4 - sida 112-155

Dessa sidor läser eleverna själva. Under läsningen för de loggskrivande, förslagsvis efter mallen nedan:

Text	Reflektion
Citat, text eller sidor du reagerat på	Tankar som uppkom när du läste detta

Eleverna tar med sig sin läslogg till nästa undervisningstillfälle. Läsloggen blir då grunden för diskussion eleverna emellan.

Etapp 5 – sida 156-203

Dessa sidor läser eleverna själva. Inför läsningen får de information om etiska resonemangsmodeller, vanliga inom religionsämnet:

Pliktetik

- handlingen i sig avgör om den är rätt eller fel

Konsekvensetik

- vilka följder får min handling?

Sinnelagsetik

- avsikterna hos den som handlar avgör om en handling är god eller inte

Efter läsningen väljer du som lärare en eller flera händelser som eleverna ska föra ett etiskt resonemang utifrån enligt modellerna ovan.

Exempel: i kapitel 30 tvingas Simon och Liv utföra experiment på "råttor", färglösa fångar som inte själv har något att säga till om. Enligt PLIKTETIKEN är detta rimligtvis fel. Men om experimentet leder till att framtida patienter blir friska kanske handlingen kan vara rätt enligt KONSEKVENSETIKEN?

SINNELAGSETIK: blir handlingen mer etisk om Simon utför den för att skydda "råttan", dvs om han har goda avsikter?

För att dra en historisk jämförelse så används fortfarande resultaten från "Vipeholmsexperimenten" i undervisning på tandläkarprogrammet i Malmö.

- Är det rätt?
- Bör vi bortse från kunskap om den kommer från en oetisk källa?
- Spelar det någon roll att man i mitten på 1900-talet hade en annorlunda syn på människovärdet?

Etapp 6 – sida 204-255

Dessa sidor läser eleverna själva. Under läsningen skriver eleverna ner svaret på faktafrågorna nedan:

- Vilket ord är målat på marken där Flinks kropp hittades? (sida 207)
- Vilken av Simons systrar besöker Livs familj i Åkern? (sida 221)
- Hur mycket pengar finns i kuvertet som Simon ger Liv? (sida 231)
- Varför är William Mankell på kvarsittning? (sida 235)
- Varifrån kommer Ada Ektunga? (sida 255)

I smågrupper kan eleverna sedan diskutera utifrån nedanstående ämne:

Livs pappa bor i Åkern där sjukvården är sämre än i Birke.

- Hur ser det ut i Sverige? Kan en individ få bättre/sämre sjukvård beroende på var i landet hon bor?
- Kan könet på en individ spela roll för vilken vård hon/han får?
- Får en individ bättre vård om hon har högre socioekonomisk status?
- Spelar en människas sexualitet roll för vilken vård hen får?
- Hur ser det ut i resten av världen?

Etapp 7 – sida 256-313

Dessa sidor läser eleverna själva. Under läsningen får de skriva ner korta svar på frågorna nedan:

- Du har nu läst hela Experiment Svea – chippet. Väckte boken några känslor hos dig?
- Är boken realistisk? Skulle Sverige kunna förvandlas till Svea?
- Kan du identifiera dig med någon av karaktärerna i boken? Varför/varför inte?
- Vem av karaktärerna i boken kan du *inte* identifiera dig med? Varför?
- Har du lärt dig något av boken?

EFTER LÄSNINGEN

DEBATT

Låt eleverna återknyta till boken genom att "lösa" olika problem i smågrupper (förslagsvis 7 grupper) och låt sedan gruppen argumentera för sitt svar inför hela klassen. När samtliga grupper redovisat sitt svar får varje elev få därefter individuellt rösta på det svar de tyckte var bäst. Detta kan exempelvis göras genom att varje elev får varsitt papper med siffran 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 7. Vid omröstningen håller varje elev upp siffran på gruppen de tyckte argumenterade bäst. Gruppen med flest röster vinner.

Genom detta undervisningssätt övar eleverna på att argumentera för sin ståndpunkt, men också att ompröva sin ståndpunkt om någon annan presenterar ett bättre argument.

Förslag på etiska problem att argumentera för/emot kan vara:

- 1) I Experiment Svea - chippet kan medborgarna inte skaffa barn med vem de vill. Har man alltid rätt att skaffa barn, oavsett vilken genetisk sjukdom man bär på? Oavsett om man kan ta hand om barnen eller ej?

Historisk kontext: Sverige har under 1900-talet använt tvångssterilisering.

- 2) I Experiment Svea – chippet används dödsstraff. Är dödsstraff fel i alla lägen? Hur skiljer det sig från att döda vid krig?

Historisk kontext: sista gången Sverige använde dödsstraffet var 1910.

- 3) I Experiment Svea – chippet övervakas invånarna med hjälp av ett chip som opereras in när medborgarna fyller 18 år. Chippet registrerar kroppslig data (information). Är det fel att samla in data på detta sätt? Finns det någon situation där en stat har rätt att samla in data från sina medborgare utan deras samtycke?

Framtida kontext: hur kommer synen på och användandet av "data mining" se ut om fem år? Tio år?